

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**AntiLutherus Judoci Clichtouei Neoportuensis. Doctoris
Theologi, Academiae Parrhisie[n]sis**

Clicthove, Josse

[Köln], 1525

VD16 C 4189

Non expedire, in hoc eccl[es]iæ te[m]pore astringi laicos ad sumenda[m]
singulis diebus dominicis sancta[m] eucharistia[m], ut uult Lutherus. IX

urn:nbn:de:hbz:466:1-36183

luce statuat & regiõ e uiuoz: in sinib⁹ Abraæ, Isaac & Iacob, in lo-
co unde effugit dolor, tristitia & gemitus. Hæc Dionysius. Ex quibus euadit pspicuum, uetustum esse more ecclesiæ sanctæ: pro defunctis in ecclesia pias effundere preces ad dominum, contra eos qui negant suffragia uiuentium mortuis prodesse (de qua quidem materia: in sequentibus huius libri locis sermo fiet amplior) cū dinoscat ea Cap. 27.
obseruatio: in ipsi⁹ euangelicæ legis exordio (in quibus hæc modo citata scripta sit Dionysius) in frequenti usu fuisse. Atqui inter ea adminicula quæ defunctis possunt à uiuis exhiberi: primū obtinet locum, salutare sacrificium corporis & sanguinis dñici, in missæ celebratiõne ad expiationem peccatorum atque refrigerium defunctorum oblatum ei, qui uiuorum dñatur & mortuorum scdm approbatissimas sanctorum patrum traditiones. Nō poterit autem ea oblatio eucharistiæ in missa fieri pro quopiam defuncto: scdm Lutheri cõstitutionem, qua solo die dñico cenet unicam fieri debere missam publicam: nisi ipso die dñico defera exanimè corpus ad templum. Et tunc quæq; min⁹ cõuenienter missa celebrare pro defunctis: cū potius ob diei solennitatē de officio tēporis occurrentis peragi tū deberet. Et ita uix unquam possent defuncti sacrificio aliquo missarum releuari & adiuuari: si locum haberet in ecclesia celebratio missæ Lutherana, modis omnibus merito repudianda.

¶ Nō expedire, in hoc ecclie tpe astringi laicos ad sumendam singulis diebus dñicis sanctam eucharistiam: ut uult Lutherus. Cap. IX.

Vperest adhuc & una ratio, ad improbandam illam missæ celebrandæ traditionem & modum, in superiore capite confutatū atque ex Lutherana officina prodeuntē, quæ sit huiusmodi. Secundum illum celebrandi publicam missam ritum, quæ definit Lutherus in tertio suo dicto supra posito: astringerentur fideles laici singulis quibusque diebus dominicis, ad percipiendam sacrosanctam eucharistiam in illa missa, quam unicam & publicam celebrari debere contēdit. Quod quidem obligationis iugum imponere Christiano populo: hoc tēpore nequaquam expedit. quo elanguit ille deuotiois feruor, & ardor affectus in deum obtepuit: qui circa principium nascentis ecclesiæ & tēpore proxime cõsequentiā, fidelium animos inflāmauerat. De bilis namque stomachus, natiuorumque propemodum destitutus calore: solidum cibum

LIBER SECVNDVS

cibum uix admittit, nec acceptum salubriter & recte concoquit.

11. ¶ Enimvero quadruplex in diuersi noui testamenti tēporibus inuenitur fuisse ordinatio & obseruatio ecclesiæ: circa sumptionē sacratissimæ eucharistiæ, à laicis faciendā. Nempe in primo eius exordio cū maximus esset fidei & deuotionis in credētibus feruor: ferebāt fideles ex cōstitutione ecclesiastica q̄tidie sanctā accipere cōmunionē. quēadmodū satis innuūt hæc uerba: in actibus apostolorum conscripta. Erant autem perseverātes in doctrina apostolorum: & cōmunicatione fractionis panis & oratiōibus. Et paulo post, eodē in loco. Quotidie quoq; perdurātes unanimitē in tēplo, & frāgentes circa domos panē: sumebant cibū cū exultatione, & simplicitate cordis. In huius autē cōsuetudinis representatiōe & signū, q̄tidie in sacro missæ officio dat̄ altāribus pax: p̄ exosulationē sanctæ tabellæ, sacram aliquā imaginē depictā continentis. Quæ pacis in omnes qui intersunt missæ mysterio, distributio: refert quotidianam illā fidelium cōmunionē, atq; in eius locū successit. Deinde cū aliquantū tepēfact⁹ esset ardor ille deuotiōis in populo Christiano: cōstitutū est sequēte tpe & secundo quidē loco: ut singulis diebus dñicis laici fideles participatiōe sanctæ cōmuniōis acciperent. De quo tpe & pro quo: loquit̄ uidetur beatus Augustin⁹ scribens ad Ianuariū, id quod habetur duodecima distinctione, cap. illa autē, hoc modo. Alta autē (inquit) quæ p̄ loca terrarū regiōesq; uariantur: sicut est q̄ alij teināt sabbatū, alij nō, alij uero quotidie cōmunicāt corpori & sanguini dñi: alij certis diebus accipiūt, & siquid aliud huiusmodi animaduerti potest: totū hoc genus rerum, liberas habet obseruationes. Idem quoq; in libro de diffinitionib⁹ orthodoxæ fidei, cap. uicesimo secundo, hāc habet sententiā: que etiā adducitur ab authore decretorū cap. quotidie. de consecratione, distinctione secunda. Quotidie eucharistiæ cōmunionē accipere, nec laudo nec uitupero: omnibus tamē diebus dominicis cōmunicandū hortor. Et Paulo post: eodē in loco. Si dixerit quispiam, nō quotidie accipiēdam eucharistiā, alius autē affirmat quotidie: faciat unusquisq; quod secundū fidem suam pie credit esse faciendū. Vbi ex ipsis uerbis deprehendit̄ Augustinus: haud dubie pro tēpore huius secundæ ordinationis esse locutus. In huius autē hebdomadarie cōmunionis cōmēorationem & locū: successit di-

tributio

Actuū. z

Augustinus.

Idem.

tributio alicuius particule panis benedicti à sacerdote, quæ sit singulis diebus dñicis in aliquib⁹ ecclesijs potissimū Gallicanis, ijs qui sacro interfuerint missæ celebræde mysterio. Est em̄ hæc dispartitio panis benedicti in populū: representatio q̄dam susceptiōis eucharistiæ, singulo quoq; die dñico quondā fieri solitæ. Et multis in regionibus tāta reuerentia fideles hūc obseruant sumēdi huiusce panis benedicti morē: q̄ ante omnē cibū corporalē, studiose illū māducandū à se curant. Quinimmo & in solennioribus anni festis & sacratissimæ uirginis Mariæ, alio die q̄ dominico occurrētibus: apud nonnullos fit etiam huiusmodi panis benedicti distributio. **¶** Postea uero adhuc amplius refrigerescēte in hominib⁹ ardore deuotionis & spiritus, fuit tertio constitutū loco: quod fideles laici saltem ter singulo quoq; anno acciperēt sacram eucharistiæ cōmunionem, utpote in die festo paschæ, pentecostes, & natiuitatis dñicæ. quemadmodū de cōsecratione, distinctiōe secunda cap. & si. dicit Fabianus papa: his uerbis. Et si non frequētius: saltem in anno ter homines cōmunicēt, nisi forte maioribus quis criminibus impediatur: in pascha uidelicet, & pētecoste, & natali dñi. Eadem quoque sentētia deinde in eadem distinctiōe exprimit: capi. seculares. & cap. omnis homo. **¶** Postremū cū tepeditas animoz & torpor deuotionis incretceret in populo dei uehementius: quarto fuit ordinatū & postremo quidem tempore, q̄ saltem semel in anno scilicet in festo paschali, laici susciperēt corporis dñici participationē. Quæ quidē ordinatio, per Innocētium tertiu, summū pōtificē est promulgata in epistolis decretalibus: titulo de pœnitētis & remissionibus, cap. omnis utriusq;. hoc uerborū tenore. Omnis utriusq; sexus fidelis, postquā ad annos discretionis puenerit: omnia sua solus peccata saltem semel in anno, fideliter cōfiteatur proprio sacerdoti: & iniunctam sibi pœnitētiā proprijs uiribus studeat adimplere, recipiēs reuerēter ad min⁹ in pascha, eucharistiæ sacramētū, & cætera: in eandē subsequētia sentētiā. At uero nos ipsi hac tēpestate, uersamur in hui⁹ quartæ ac postremæ constitutiōis decursu: transactis iā pridē triū aliaz ordinationū t̄pibus. Quare non recte cōsulere uidentur animarum saluti: qui ex hac quartæ sanctionis cōditione profilere uolunt atq; alios p̄cepto obligatorio traducere in secundæ ordinationis modum & formā, his nostris temporibus

III.

Fabianus

Innocētius
tertius

LIBER SECVNDVS

importunā & intēpestiā. q̄ ex unica quotannis ex p̄cepto faciēda susceptione eucharistiæ: transeūt & simul alios trāserūt uinculo p̄ceptorio, ad frequentē admodū & crebriore æquo (quantū ad totā laicorū multitudinē) cōmunionē eiusdē sacramēti suscipiēdā; quasi de uno extremo in alterū, sine medio aliquo progredientes.

III. ¶ Porro sufficere id laicis debet, pro hoc tpe in quo subsistimus: si ultra receptionē eucharistiæ quotannis in festo paschæ faciendā ex p̄cepto ecclesiastico, in solennioribus alijs anni festis: ut ascensionis dñice, pentecostes, omniū sanctorū, natalis dñi, & celebritatib⁹ sacrosanctæ uirginis Mariæ: ex deuotiōe libera & arbitraria suscipiant idem sacramentum. Nempe quēadmodum quisq; se debet accommodare consuetudini loci in quo uitam agit: ita & tempori, conditioniq; temporis quo degit, se debet conformare. modo et hæc & illa: sit honestati consona, diuinæq; legi nequaquā contra-

Augustinus. Scribit enim beatus Augustinus ad Ianuarium, id ipsum quod habetur duodecima distinctione, cap. illa autem. hoc pacto. Quod neq; contra fidem catholicam neq; contra bonos mores esse conuincitur; indifferenter est habendum, & pro eorum inter quos uuitur societate, seruandum est. Mater mea (inquit) Mediolanum me secuta: inuenit ecclesiam sabbato non ieiuantē, coeperat fluctuare quid ageret. Tunc ergo consulide hac re, beatissimæ memorie Ambrosium episcopum. At ille ait. Cum Romam uenio: sabbatū ieiuno. cum Mediolani sum: nō ieiuno. Sic & tu ad quācunq; ecclesiam ueneris: eius morem serua, si cuiq; non uis esse scādalum: nec quenq; tibi. Hoc cum matri renuncialem: libenter amplexa est. hæc Augustin⁹.

Monica

Ambrosius

Atq; cōsuetudo huius t̄pis diut⁹ obseruata, id habet: q̄ laici ex p̄cepto ecclesie semel in anno scilicet in festo paschæ, accipiāt sanctū eucharistię sacramētū. Ex deuotiōe uero & libero syncerioris animi affectu, sine p̄cepti cōstrictionē: in solennioribus alijs anni festis. cū placitū ip̄is fuerit, sumant etiam sacra cōmunionē. Ergo huic præsens temporis conditioni & cōsuetudini se debent laici conformare atq; coaptare: & nequaq; attētare ex p̄cepti obligatione tanti mysterij susceptionē, singulis dieb⁹ dominicis iterandam. ¶ Sane monasteria regulare disciplinā exacte obseruantia: nequaquā suos adigunt religiosos sacerdotalem gradum necdum adeptos, ad illam arctitudinem p̄cepti: ut singulis diebus

diebus dñicis sanctam accipiāt cōmunionē. sed plærūq; ut semel in
tra mensem, aut ad summū ut intra quindecim dies, illam frequen-
tēt. Et tamē illi degunt in quietiore trāquillitate uitæ, à mūdi stre-
pitu & tumultu amplius semoti: neq; tantā habentes malorū ppe-
trandorū occasione ac materiā, quantā habēt alij uiuentes in secu-
lo, & sæuis illic tēpestatibus iactati. Laici uero potissimū uxorio al-
ligati uinculo, in maxima rerum fluctuatione obuersantur: nunc
opum cupiditate tentati, nunc libidine carnis impetiti, nunc iracū-
diæ stimulis exagitati, nūc uero, honorū appetitione infestati. At
quomodo in tanta periculorum undiq; irruentiū turba & multitu-
dine, ita sibi constans & quietus erit laicorū animus: ut octauo quo-
q; die cōponat se ex p̄cepto ecclesiastico, digne & honeste, ad sub-
lime eucharistiæ mysteriū sumendū. Cōponat inquam, eo obliga-
tionis uinculo astrictus ad illā hebdomadariā susceptionē eucharis-
tiæ, ut si eam uel semel p̄termiserit: protinus reatū letalis criminis
incurrat, efficiaturq; sanctiōis ecclesiasticæ p̄uicator. Nō igitur
expedire uidetur, toti laicorū multitudini hāc indicare legē: q̄ sin-
gulis diebus dñicis sanctā suscipiāt eucharistiā obligatiōe p̄cepto-
riā, hac potissimū tēpestate: in qua quoniam abūdauit iniquitas, Mat. 24
refrigescit charitas multorū. Haud tamē improbare uelim p̄ticu-
larē aliquorū etiā laicorū deuotionē: qua libere & citra p̄ceptū, sin-
gulo quoq; die dñico sacram cōmunionē suscipere singulari uene-
ratione queāt, secūdū internam uñctionē quā à deo acceperint.
Ex illa uero speciali quorundam obseruatione: generalē omnib⁹
legem imponendam, non suaderē. ¶ Deniq; nec id usquequaq; p̄
bandum quod subindicat in calce huius tertij dicti Lutherus: ec-
clesiam scilicet nostri tēporis se accommodare debere ad imitatio-
nē primitiue ecclesiæ, ordinatiōisq; apostolicæ. Nā tametsi primæ
ua illa ecclesia ob recēs peractā mysterioꝝ nostræ redemptionis
cōsummatōnē, exuberantiorēq; spiritus sancti in apostolos et
credētes effusionē: mirū habuerit decorē, eximiam itidē in uiris
apostolicis sanctitatē, ardentissimūq; in sanctis martyribus fidei
feruorem. nō tamē expedit p̄senti tēpori, omnino se cōferre ad i-
mitationē illius ecclesiæ primordialis: neq; iisdem omnino regulis
quibus utebat̄ inniti. q̄ nūc hic dies alios mores postulat: atq; alias
uiuēdileges adiectitias. Quippe in ipso nascētis ecclesiæ exordio:

LIBER SECVNDVS

uironz ecclesiasticoz & spiritualiũ paupertas, abdicatio propriorũ bonoz & cõmunitas uitæ erat in usu & precio. quoniã id tempº hoc efflagitabat uirtutis studiũ. Nunc uero mutato ob rationabiles causas & congruas, in alium uiuendi ritũ ecclesiastico statu, dotatisq; amplo rez prouentu ecclesiis, quibus maxime operæ precium esset ambitionem eliminari à tota ecclesia, & radicẽ maloz auaritiã, pariter & luxum, tria teterrima monstra, post opulentiã perniciose suborta: q; hæc potissimũ ecclesiæ nitidũ splendorẽ offuscant. attamen forsitan ut se iam res habet, non expediret ad illam prisci & primi temporis paupertatẽ apostolicã reflectere habenas, & nõdẽ omnino legibº uti, quibus illa tunc ætas utebat. q; transacta sit iã olim ea tẽporis conditio: & diuersæ qualitatis alia successerit, nisi pristinus ille feruor animoz in fidelibus instauraret: qui sanguine Christi recens effuso in eis uigebat, & iam olim deseruit.

Inim uero in natura cõpertum habemus: alia ciborũ genera, studia & exercitia, diuersis cõpetere ætatibus. **V**t quæ pueritiæ accommodata sunt: uirili non conueniant grauitati. & quæ, adolecẽtiæ cõgruũ: haud quãq; decrepitæ condecere infirmitati. **I**n ipsius itidẽ synagogæ decursu, deprehendunt ab uno statu, in aliũ factæ plæruntq; mutationes, modorũq; uiuendi uariationes. **P**rimo nãq; sub sanctis patriarchis: illa adhuc tenella fouebat. **D**einde sub Moyse legislatore atq; Iosue forti propugnatore: maius accepit robur et incrementũ. **P**ostea, sub illustribus educata est iudicibº: & aliquantã egit ætatẽ. **D**einceps sub generosis regibus, & postremũ à relaxatione captiuitatis **B**abylonicæ sub inclytis ducibº & summis sacerdotibº: suũ peregit cursum. diuersoq; tpe uarias habuit uiuendi rationes: quantũ ad ea q; ultra pcepta decalogi erant adiectitia. **Q**uid mirũ igitur aut absurdũ: si ecclesia sancta primum sub apostolis coalescens, deinde in uictorũ martyrũ uigore roborata: dehinc sanctorum splendore confessorum & sanctimoniam illustrata, nũc uero in signiũ præsulũ, & autoritate haud inferiore q; prisci patres, pollentiũ, moderatione gubernata; alias & alias habeat pro tẽporum diuersitate uiuendi atq; agendi leges, ultra euangelica pcepta constitutas. **N**on igitur reducenda est hodierni tẽporis ecclesia, ad omnimodã ecclesiæ primitiuæ imitationẽ: & faciendũ esse, importunis uocibus obstrepere solent hæretici, sed suis legibus, præsentisq; tẽporis.

potis cõditioni accõmodis: uiuere sinēda. Verũ id unũ hic Luthe-
ro obiectãdũ est: q̃ cũ cõtendat, nunc mores & statũ eccl̃iæ primi-
tiuæ seruari ab omnib⁹ debere: ipse tñ cũ suis asseclis, eundẽ mini-
me obseruat aut sequit̃. Tunc etenim quotidiana fiebat sacre eu-
charistię cõmunitate, apostolicę uitæ sectatores. Deniq; ad uincula,
carceres, flagella, & demũ mortẽ pro Christo perferendã: erãt pro-
pitissimi. quẽadmodũ liber actũ apostolicorũ plane testat̃. Hęc
tamen: nequaquã opere adimplet Luther⁹ cũ suis. Improbis igitur
est doctor: qui id faciundum docet, quod ipse non facit.

¶ Sacramentũ altaris, in missa secundũ ritũ eccl̃iæ
oblatũ: uere esse & dici debere sacrificiũ nouæ
legis cõtra Lutheri sententiã. Cap. X.

Voniã aut̃ non modo celebrationẽ missæ priua-
tæ sustollit Luther⁹: sed ad maioris impietatis stu-
diũ progrediẽs, inficiat̃ missam quãlibet (siue priua-
ta sit siue publica) eẽ sacrificiũ, in posteriore tertij
dicti sui ante citati particula; certe refellenda est in
præsentiã & hęc improba absurditas, scripturæq; sacre & sancto-
rũ patrũ testimonijs, necnon rationibus inde petitis demonstnan-
dum: sacrosanctã eucharistiã quæ in missæ mysterio quotidie con-
secrat̃, uerẽ eẽ sacrificiũ, eoq; nomine ipsam appellari debere. ¶ Et
primo quidẽ. Nã ab ipso mudi exordio in lege naturæ, dei ueri cul-
tores sua habuerunt sacrificia: quibus deũ honorarunt, eaq; tẽpe-
state uiuentes sancti patres Abel, Noe, Abrahã, Isaac, & Iacob: ob-
tulisse legunt̃ hostias deo, quẽadmodũ diuinit⁹ erant edocti. In no-
ua igit̃ lege, splendore rutilo lucis euangelicæ clarius emicante as-
signandũ est & suũ sacrificiũ. cũ non possit eẽ lex perfecta, omni-
noq; cõpleta: quæ nullã habeat ad diuini cultus obsequiũ determi-
natã oblationẽ. Alioqui perfectius quiddã in lege illa primæua &
adhuc rudi cõperies: q̃ in euãgelica, qd̃ eẽ absõnũ. Sed quã in noua
lege dederis hostiã, per totũ illius decursum offerendã: nisi sacro-
sanctam eucharistiã, in missæ celebratione consecrari solitã? Est i-
git̃ hęc ipsa: uere sacrificiũ. ¶ Secunda, ad idẽ ostendendũ propo-
sitũ: ratio. Lex Mosãica, multiformia habuit sacrificiorum genera:

x 3 illi

I.
Gene. 3.
Gene. 8.
Gene. 22.
Gene. 26.
Gene. 35.

II.